

עסקים עם גוים

ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך: (שמות כג, יג)

(סנהדרין סג, ב) דתניא "ושם אלהים אחרים לא תזכירו" - שלא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד עבודה זרה פלונית. "לא ישמע על פיך" - שלא ידור בשמו ולא יקיים בשמו ולא יגרום לאחרים שידרו בשמו ויקיימו בשמו. דבר אחר "לא ישמע על פיך" - אזהרה למסית ולמדיח, מסית בהדיא כתיב ביה "וכל ישראל ישמעו ויראו וגו", אלא אזהרה למדיח.

ולא יגרום לאחרים שידרו בשמו ושיקיימו בשמו, מסייעא ליה לאבוה דשמואל דאמר אבוה דשמואל אסור לאדם שיעשה שותפות עם הנכרי, שמא יתחייב לו שבועה, ונשבוע בעבודה זרה שלו, והתורה אמרה "לא ישמע על פיך".

כי אתא עולא בת בקלנבו, אמר ליה רבא והיכא בת מר, אמר ליה בקלנבו, אמר ליה והכתיב "ושם אלהים אחרים לא תזכירו", אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן כל עבודה זרה הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה.

משא ומתן ביום חגם

תנן (ע"ז ב, א) לפני אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים אסור לשאת ולתת עמהם, ואמרינן בגמ' (שם ו, א) איבעיא להו משום הרווחה [פרש"י דרווח ואזיל ומודה לעבודת כוכבים, ועבר ישראל משום "לא ישמע על פיך" (שמות כג)]. או דלמא משום "ולפני עור לא תתן מכשול", [פרש"י דמזבין ליה בהמה ומקריבה לעבודת כוכבים, ובני נח נצטוו עליה, דהיא אחת משבע מצוות. ונהי דאמרן עמד והתירן, מיהו אל יעברו על ידיך, שהרי עתידין הן ליתן את הדין על שאין מקיימין אותן, ואע"פ שאין להן שכר בקיומם, ואהכי קא עבר ישראל משום "ולפני עור לא תתן מכשול"].

ממשיכה הגמ' ושואלת מאי נ"מ, ומשני דאית ליה בהמה לדידיה, אי אמרת משום הרווחה הא קא מרווח ליה, אי אמרת משום "ולפני עור לא תתן מכשול" הא אית ליה לדידיה. [פרש"י דאית ליה בהמה לעובד כוכבים להקריב, ואי לא מזבין ליה ישראל אפ"ה פלח ליה בדידיה].

האם עובר על "לפני עור" אם גורם לב"נ להודות לאלוהיו

הט"ז (יו"ד סי' קמח) מביא קושיית הב"ח למה פרש"י דבמודה לאליל עובר על "לא ישמע", ואמאי לא אסור משום "לפני עור", ותני' דבמודה ליכא לפני עור, דהו"ל כמו גיפוף ונישוק, דאין העובד כוכבים מוזהר עליו כיון שגם הישראל אינו חייב מיתה עליו.

ותמה עליו הט"ז דודאי ישראל חייב מיתה במודה לעבודת כוכבים, כדאיתא בפרק ארבע מיתות (סנהדרין ס, ב) האומר אלי אתה חייב. ובהדיא אמרינן כל המודה בעבודת כוכבים ככופר בכל התורה.

והשיב הש"ך (בנקודות הכסף) וז"ל לא קשה מידי, דאלי אתה שאני שמקבלו באלוה. היינו דשאני האומר "אלי אתה" שיש בזה משום קבלת הע"ז לאלוה, ובזה שפיר חייב ישראל מיתה, שעצם קבלת הע"ז לאלוה נחשב לעבודה זרה, וממילא גם הגוי חייב, אבל במודה בעלמא לע"ז בלי שיקבל עליו הע"ז לאלוה אין כאן משום ע"ז, והגוי אינו מוזהר עליו, וממילא ליכא על הישראל שגרם לו להודות משום לפני עור.

חד עברא דנהר

הט"ז עצמו כתב ד"קושיא מעיקרא אין כאן", דהא מבואר שם בגמרא (ע"ז ו, ב) דאין שייך לפני עור אלא במקום שא"א לעובד כוכבים לעשות זולת הישראל, כמו במושיט כוס יין לנזיר דקאי בתרי עברי דנהרא, שלא היה אפשר לנזיר ליקח היין, אבל אם היה אפשר לו רק שהישראל מסייע ומקרב לו הדבר אין כאן לפני עור. וכמ"ש המרדכי (ריש ע"ז) הביאו הרמ"א (סימן קנ"א) לענין למכור להם השייכים לעבודתם אם יוכלו לקנות במקום אחר, ואפילו להיש מחמירין שמביא שם היינו מדרבנן ולא מן התורה, אבל משום לא ישמע יש כאן,

שמ"מ על ידו נשמע אף על פי שבלאו הכי היה ג"כ נשמע, דמ"מ עכשיו נשמע על פיד.

כוונתו למש"כ הרמ"א וז"ל י"א הא דאסור למכור להם דברים השייכים לעבודתם, היינו דוקא אם אין להם אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות במקום אחר, אבל אם יכולים לקנות במקום אחר, מותר למכור להם כל דבר. (מרדכי דפ"ק דע"ז). ויש מחמירין, ונהגו להקל כסברא הראשונה, וכל בעל נפש יחמיר לעצמו.

חיוב לאפרושי מאיסורא

ועי' בש"ך (ס"ק ו) ששיטה הראשונה ס"ל דכי היכי דאמרינן גבי נזיר דאינו אסור להושיט לו כוס יין אלא בדקאי ב"תרי עברי דנהרא" ה"ה הכא, וה"יש מחמירין" סוברין דמ"מ איסור מדרבנן איכא אפילו לא הוי כמו תרי עברי דנהרא.

אבל עי"ש שהש"ך חולק על הרמ"א וס"ל דאין כאן מחלוקת הראשונים, שהראשונים שאוסרים מיירי בישראל, והטעם הוא כמ"ש תוס' (שבת ג, א) וז"ל מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא שחייב להפרישו מאיסור, וכ"כ הרא"ש (שבת סי' א) וז"ל דמ"מ איסורא דרבנן איכא, דאפילו קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו כ"ש גדול שלא יסייע לו, וסברות אלו לא שייכים בגוי אלא בישראל, שאין חיוב להפריש גוי מאיסור. והראשונים המתירים מיירי לגבי גוי או מומר. וז"ל התוס' (ע"ז ו, ב) ולפי זה אסור להושיט למומרים לע"ז דבר איסור אע"פ שהוא שלהם, כי הדבר ידוע שיאכלוהו, והוא נאסר להם דכישאל גמור חשבינן ליה, ומיירי בדקאי במקום שלא יוכל ליקח אם לא יושיט לו זה וכדמסיק דקאי בתרי עברי נהרא. מבואר בדבריו שהיכא שיכול ליקח לעצמו אין איסור כלל.

ממשיך הש"ך דאלת"ה יש סתירה בדברי הרא"ש, שכבר הבאנו דברי הרא"ש למסכת שבת שיש איסור להושיט איסור לישראל אפילו בחד עברא דנהרא, ואילו במסכת ע"ז כתב כמו תוס' וז"ל הלכך אסור להושיט למומרים דבר איסור אפילו שלהן היכא דקאי בתרי עברי דנהרא, משמע שבחד עברא דנהרא ליכא אפילו איסור דרבנן. וע"כ משום דליכא חיוב להפרישו מאיסורא במומר. וכן רבינו ירוחם (נתיב י"ז ריש ח"ו) כתב כדברי התוס' רפ"ק דע"ז, ובנתיב י"ב ח"ג כתב כדברי התוס' (רפ"ק דשבת) אלא ודאי כמ"ש"כ שיש הבדל בין יהודי לגוי. וכמו"כ לפי הרמ"א יש סתירה בדברי מרדכי, שבהגהת מרדכי (שבת רמז תנ) הק' קושיית התוס' למה נאמר פטור ומותר הכא שהשני עשה העקירה והנחה, הא עבר אלפני עור לא תתן מכשול, ואפילו מיירי שהיה יכול ליטלו אפילו לא היה נותנו בידו דאז לא עבר, כדאמרינן בפ"ק דע"ז דקאי בתרי עברי דנהרא, מ"מ איסורא דרבנן מיהא איכא שחייב להפרישו מאיסורא. ואילו בע"ז (רמז תשצ) כתב בשם הסמ"ג שאסור ליתן יין נסך למומר, דאע"פ שחטא ישראל הוא, ודוקא דקאי בתרי עברי דנהרא.

אמנם בר"ן משמע כדברי הרמ"א שגם בגוי יש איסור מדרבנן בחד עברא דנהרא. וז"ל (ע"ז א, ב בדפי הרי"ף) מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר, רבותא קמל"ן דאפילו כוס יין לנזיר דלדידן לא אסיר איכא משום לפני עור, ולא מיבעיא כוס יין לנזיר דבר ישראל הוא, אלא אפילו אבר מן החי לבני נח דלאו ישראל הוא איכא משום לפני עור. ודוקא דקאי בתרי עברי נהרא, עובד כוכבים מצד זה וישראל מצד אחר, דכי לא יהיב ליה האי לא מצי שקיל, דיקא נמי דקתני לא יושיט. דלשון הושטה משמע שהוא אינו יכול לנטלו ומיהו משמע דהני מילי לענין איסורא דאורייתא אבל מ"מ מדרבנן מיהא אסור שהרי מחויב הוא להפרישו מאיסור והיאך יסייע ידי עוברי עבירה. והרי הר"ן כל הזמן דיבר גם בנזיר וגם בגוי, ובכל זאת כתב שעכ"פ איסור דרבנן יש, משמע שגם בגוי יש איסור דרבנן.

מומר או מזיד

בעיקר דברי הש"ך שאין חיוב לאפרושי מאיסורא בגוי ומומר, כתב בדגמ"ר דלא דוקא במומר, אלא אף בסתם ישראל אין מצווין להפרישו אלא בעובר בשוגג, אבל כשעובר במזיד אפילו אינו מומר אין ישראל אחר מצוה להפרישו. דאל"כ גם למומר אין מקום להתיר, דגם מומר הא חייב באיסורין ואסור לסייעו לעבור באיסור, אלא ע"כ שכוונתו לכל העושה במזיד, דסתם מומר עושה במזיד. וי"ל דכיון דמה שמחוייבין להפרישו כתב הרא"ש שהוא ממה שאף לקטן אוכל נבילות מצווין להפריש, לכן הוא רק קטן שהוא כשוגג ולא כשהוא במזיד. ועי' אגר"מ (יו"ד ח"א סי' עב) שמביא ראיה מהא ד"הלעיטהו לרשע וימות" (ב"ק סט, א), שאינו חייב לציין איזה

אילנות הם של ערלה שהגנב לא יעבור על איסור ערלה, דחזינן דאין מחוייבין להפריש למי שעושה במזיד אף שגנב.

יהרג ואל יעבר

ע"ה המנ"ח (מצוה פו) שבעיקר דברי הגמ' ששואל מה הנ"מ בין "הולך ומודה" ל"לפני עור", יש עוד נ"מ לענין אם מחויב למסור נפשו, דבלאו זה אע"פ שאין בו מיתה חייב למסור נפשו משום דהוי אביזרייהו דע"ז, אבל משום לפנ"ע א"צ למסור נפשו כיון דאין הלאו מיוחד בע"ז. אלא דחדא מינייהו נקט.

תשובה על חטא זה

עוד כתב המנ"ח לענין תשובה על לאו זה, אפשר דאף דהוא רק לאו מ"מ כיון דהוא אביזרייהו דע"ז הו"ל מן החמורים דאין יוה"כ מכפר.

מומר

עוד דן המנ"ח (שם) האם העובר על לאו זה נעשה מומר לכל התורה כולה, ויעוי"ש שמציין למש"כ לעיל בשם התב"ש ופרמ"מ אם עבר בע"ז לאו שאין בו מיתה, אי הוי מומר לכה"ת כולה, כמו מומר לע"ז, דקי"ל דהוי מומר לכה"ת. או"ד כיון דאין בלאו מיתה אין זה מומר לע"ז. א"כ כאן נמי שייך הספק הזה, דהוי לאו דע"ז, רק אין מיתה. אמנם ידועים הם דברי הגרע"א (יו"ד סי' א) שמפלפל במחלוקת בית הלל ופר"ח האם מומר לאיסור דרבנן של שבת הוי מומר לכה"ת, א"כ לדברי הבית הלל הרי דברי ק"ו, אם באיסור דרבנן הוי מומר לכה"ת כ"ש בלאו גמור אע"פ שאינו חייב עליו מיתה.

וכבר העירו שגם זה תלוי בשני לשונות שבגמ', שרק אם עובר על הלא ד"לא ישמע" יש להסתפק אולי נעשה מומר, אבל אם אינו עובר אלא משום "לפני עור", אינו נעשה מומר, כסברת המנ"ח לענין יהרג ואל יעבור.

העובר על לפנ"ע בשבת האם נעשה מומר

כל זה מבואר בדברי הגרע"א (שבת ג, א), דעל ההיא דאמרינן שבבבא דרישא העני חייב ובעה"ב פטור ומותר, הביא דברי הר"ן שפטור ומותר משום שבת, אבל עדיין אסור משום לפני עור, אלא דבלאו חוץ דשבת לא קמיירי. והק' הגרע"א כיון דמ"מ אסור מאי נ"מ במה דמותר משום שבת, ות"י דהא קי"ל מומר לד"א לא הוי מומר לכה"ת כולה, ומומר לחלל שבת בפרהסיא הוי מומר לכה"ת כולה, ושחיטתו אסורה, ולזה אמרינן דמותר מצד שבת ושחיטתו מותרת. אבל מה שמסיים הגרע"א שזה נוטה לדעת הבית הלל דמחלל שבת גם באיסור דרבנן הוי מומר לכה"ת כולה, לא הבנתי.

שותפות עם ב"נ

הבאנו דברי הגמ' (סנהדרין סג, ב) שלפי אבוא דשמואל נלמד מהפסוק "לא ישמע על פיך", שאסור לאדם שיעשה שותפות עם הנכרי שמא יתחייב לו שבועה, ונשבע בע"ז שלו והתורה אמרה לא ישמע על פיך. וכתבו בתוס' שמ"מ בזמן הזה כולן נשבעים בקדשים שלהן, ואין תופסין בהם אלהות, ואע"פ שמה שמזכירין עמהם שם שמים וכוונתם לדבר אחר, מ"מ אין זה שם ע"ז. גם דעתם לעושה שמים, ואע"פ שמשותפין שם שמים ודבר אחר, לא אשכחן דאסור לגרום לאחרים לשתף, ולפני עור ליכא דבני נח לא הוזהרו על כך.

וכן פסק הרמ"א (או"ח קנו, א), דהנה המחבר כתב ויזהר מלהשתתף עם הכותים, שמא יתחייב לו שבועה ועובר משום לא ישמע על פיך (שמות כג, יג), וכתב הרמ"א ויש מקילין בעשיית שותפות עם הכותים בזמה"ז, משום שאין הכותים בזמן הזה נשבעים בע"ז, ואע"ג דמזכירין הע"ז, מ"מ כוונתם לעושה שמים וארץ אלא שמשותפים שם שמים וד"א, ולא מצינו שיש בזה משום "ולפני עור לא תתן מכשול", שהרי אינם מוזהרין על השתוף.

נוצרים

ולפי"ז יש לדון האם נוצרים נחשבים לעובדי ע"ז, שלכאורה אין בעבודתם אלא "שיתוף", שהרי מאמינים שיש אלוה, אלא שמאמינים שיש עוד אלהות, היינו שמאמינים בשלישיה.

אבל הרמב"ם בפירושו המשנה (ע"ז פ"א) כתב להדיא שהם עובדי ע"ז ממש, וז"ל ודע, שזאת האומה הנוצרית העומדת בטענת המשיח, על חילוף כיתותיה, כולם עובדי ע"ז, ואידיהן כולם אסורים, ונוהגים עמהם ככל התורה כמו שנוהגים עם עובדי עבודה זרה, ויום ראשון הוא מכלל אידיהן של גויים, ולפיכך אין מותר לשאת ולתת עם מאמין המשיח ביום ראשון כלל בדבר מן הדברים, אלא נוהגים עמהם ביום ראשון כמו שנוהגים עם עובדי ע"ז ביום אידן.

כל שישראל נהרג וכו'

ועי"ע בשו"ת נוב"ת (יו"ד סי' קמח) שתוקף את השואל שכתב לו שאין ב"נ מצווים על שיתוף, וכתב שאע"פ שדבר זה מורגל בפי כמה חכמים שאין הנכרים מצווים על השיתוף, וגם בכמה ספרים מדרשות ואגדות השתמשו בהקדמה זאת, אבל "אני יגעתי ולא מצאתי" דבר זה לא בשני תלמודין בבלי וירושלמי, ולא בשום אחד מגדולי הראשונים, ואילו היה זה אמת הו"ל להרמב"ם להביא בהל' מלכים לפסק הלכה שאין הנכרי מצווה על ע"ז בשיתוף, ולמה זה השמיט דין זה. ועי"ש שמוכיח כדבריו מהא דאיתא (סנהדרין נו, ב), בע"ז כל שב"ד של ישראל ממיתין עליהן ב"נ מוזהר עליהן, וכן פסק הרמב"ם (פ"ט מהל' מלכים הלכה ב), א"כ שיתוף שישראל נהרג עליו, ב"נ מוזהר עליו.

וכתב הנו"ב שנתפשט הטעות עפ"י דברי התוס' והרמ"א (שהבאנו לעיל), שלשון זה הטעה לכמה חכמים, וסברו דכוונת הרמ"א הוא שאין ב"נ מצווה לעבוד ע"ז בשיתוף, אבל באמת לא כן הוא, וכוונת התוס' ורמ"א הוא דמה שמשותף שם שמים ודבר אחר בשבועה אין זה עובד ע"ז ממש, רק שמשותף שם שמים ודבר אחר, ואינו קורא בשם אלהים ואינו אומר אלי אתה רק שמזכירו בשבועתו עם שם שמים בדרך כבוד, בזה מצינו איסור לישראל דכתיב ובשמו תשבע והוא אזהרה לישראל שלא ישבע אלא בשמו ב"ה ולא ישותף שם שמים ודבר אחר, והנכרים אינן מוזהרים על זה השיתוף. **אבל בשעבוד ע"ז בשיתוף אינו חילוק בין ישראל לנכר.** וכתב הנו"ב שגם בספר מעיל צדקה (סימן כ"ב) כתב כן, אך לא הביא הראיה.

החולקים על הנו"ב

דברי הנו"ב הובאו בפתחי תשובה (יו"ד קמז, ב) ומוסיף שכדבריו כ"כ גם בתשובת שער אפרים, וכן הוא ג"כ דעת הפרמ"ג (שפתי דעת סוף יו"ד סי' ס"ה), ועי"ש שמביא שהש"ך סובר שב"נ אינו נזהר על שיתוף, אבל חולק עליו וכתב כהנו"ב, דהא דבן נח אין מוזהר על שיתוף היינו בשבועה שישותף שם שמים ונביאים, אבל לעבוד בשיתוף דישראל נהרג עליה ה"ה בן נח, כמ"ש הרמב"ם (פ"ט מהל' מלכים) ונשאר בצ"ע.

וכתב הפתחי תשובה שאי אפשר לומר כן בדעת הרמ"א, דמדבריו בד"מ (סימן קנ"א) הובא בש"ך (שם סק"ז) מבואר להיפך. דהנה הרמ"א כתב שנהגו להקל למכור לגוים דברים שצריכים לע"ז, היכא שיכולים להשיגו במקום אחר, והש"ך מביא לשון הדרכי משה שהטעם שיש להקל בזמן הזה, הוא מהטעם דמקילין להשתתף עמהם, ר"ל כמ"ש (או"ח ס"ס קנ"ו) דבזמן הזה מותר להשתתף עמהם שכוונתם לעושה שמים וארץ, אלא שמשותפים שם שמים ודבר אחר, ולא מצינו שיש בזה משום לפני עור **שאין בני נח מוזהרין על השתוף**, ה"ה הכא. הרי לן להדיא שהרמ"א סובר שדברי התוס' אינם מוגבלים לענין שבועה לבד, אלא גם לענין עבודה ממש.

הדלקת נרות בשביל כבוד הכומרים ביום אידם

ועי' בשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סי' נג) שתמה על מהר"י אסאד שדן להתיר במקום שמקפידים הכומרים בשעה שמסתובבים עם צלמיהם ביום אידם, שמכבדים אותם באורות, ומצווים שגם היהודים הדרים באותו שוק ידליקו נרות, וכתב מהר"א שאע"פ שהחת"ס (שו"ת ח"ב סי' קלג) כתב וז"ל לענין מה שמסבבים בארץ הודו בע"ז שלהם, וכל הדרים באותו המבוי צריכים להדליק נרות, ויהודים הדרים שם אם אינם מדליקים הם בסכנה מפני ההמונים, אע"פ שע"ז זו אין עבודתה בכך, מ"מ **הישראל אסור לעשות וצריך למסור נפש על זה**, כאן התיר עפ"י הש"ך הסובר שאינם עובדי ע"ז. וכתב (מהר"א) שאולי החת"ס לא דיבר אלא בהודו, ששם היה ע"ז ממש. ותמה עליו המנחת אלעזר שפשוט שכתבו "הודו" מפני חשש הבקורת (סנוור), **והתשובה הרי נכתב להרב מלוגאש ולא לרב מהודו.** וגם הכת"ס (יו"ד סי' פ"ד) נשאל על זה, והביא שכבר נשאל אביו והורה שיהרג ואל יעבור, הרי לן שלא על עבודה זרה של הודו הורה, אלא על הנוצרים, שהכת"ס מסתמך על תשובת אביו, והוא ידע על מה אביו נשאל.

עוד תמה עליו ממ"ש הרמב"ם (סוף פרק י"א מהל' מאכ"א) להדיא שנוצרים יש להם דין עובדי ע"ז. (אלא שבדפוסים חדשים הוציאוהו מפני הבקורת).

תאריך לוועזי על מצבה

בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סימן קעא) נשאל בקשר למצבה אחת שהעמיד איש בלא רצון הגבאים דחברא קדישא, והמצבה ההוא נכתבת בלשון עכו"ם וגם פרט השנה הוא באופן כמו שהאזה"ע מונים להנוצרי, האם רשאי להניח המצבה ההוא שם, או אם לטוחו בטיט, או להשליך את המצבה החוצה.

תנצב"ה

וכתב מהר"ם שיק שעל כאלו וכיוצא בהם אמר הנביא (דניאל יב, ב) "ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם". ולכך המנהג אצל בני ישראל לכתוב על המצבה תהא נפשו צרורה בצרור החיים להחיותו עם כל מתי עמך ישראל, ויש מקצרי, והפירוש ידוע שהכל מרמז על עולם התחיה וחיי עולם, אבל הכותבין בשאר לשונות שאין כותבין תנצב"ה וגם אין כותבין להחיותו עם מתי כל ישראל, יש עליהם לומר שהם מהכת אשר לדיראון יקימו והם מבזין את המת ומרמזין זאת במצבה ההוא שהוא בלשון לאומים שהיא תעמוד וניצב ג"כ לחרפה ולדיראון עולם, וא"כ הקרובים ושאר בני ישראל שאנו מצווים שלא לבזות מת היה ראוי מצד המת עצמו לסלק המצבה ההוא שלא להוציא שם לע"ז עליה וגם על הקבורים אצלו.

ושם אלהים אחרים לא תזכירו

ממישך מהר"ם שיק שכל זה על גוף הדבר מה ששינוי לשון המצבה ללשון לע"ז, אבל מה שעשו עוד שכתבו מספר השנים כדרך החדשים ג"כ בלשון לע"ז זה עבירה כפולה ומכופלת, דמספר החדשים שלהם אינם מכוונים למספר ב"י, ומה שסיימו במספר השנים למספר הנוצרי זה איסור דאורייתא שהרי בתורה בפ' משפטים נאמר "ושם אלהים אחרים לא תזכירו", ואמרו חכמים וכן כתבו הפוסקים דאסור לומר לחבירו המתן לי בצד ע"ז פלונית, ומדנקט בלשון הפעיל תזכירו משמע שאפילו אינו מזכיר ממש ג"כ הוא בכלל איסור. והמונה במספרם עובר באיסור ההוא, דנהי דתזכירו היינו בפה או בכתב לפי מאי שכתב המנ"ח, מ"מ כיון דע"י המנין עולה על הזכרון מחשבה נראה דאסור דזיל בתר טעמא, כמ"ש החינוך (סי' פ"ו ופ"ז) ד"לא ישמע על פיך", וגם גרם אסור שע"ז ניזכר זמן של ע"ז.

וא"כ דבר שגורם עבירה וודאי ראוי להשליך חוצה, ומסיק שאם אפשר להוציא אותה חוצה מה טוב, ולכל הפחות להטיח את המצבה בטיט הדבוק מאוד ואינו נופל.

שמות שאין במשמעותם אלהות

בשו"ת יביע אומר (ח"ג יו"ד סימן ט) כתב שהיות ואין חשבון זה מכוון ללידתו של אותו האיש, לפי"ד חז"ל, א"כ אין בזה גם משום "ושם אלהים אחרים לא תזכירו", שהרי הראב"ד בסדר הקבלה (עמוד נג) כתב וז"ל, כותבי זכרונות ישראל אומרים שיהושע בן פרחיה הוא רבו של ישו הנוצרי, וא"כ הוא בימי ינאי המלך היה. וכותבי זכרונות אוה"ע אומרים כי בימי הורדוס נולד, ובימי ארקילוס בנו נתלה. ומחלוקת גדולה היא, שהפרש גדול יש ביניהם יותר ממאה ועשר שנים. ומזכירי אוה"ע מסיימים דבריהם ואומרים שבשנת נ"ב למנין שטרות נולד, ולאחר ל"ג שנה נתלה כו'. והם טוענים כן לומר שלא עמד הבית ומלכות ישראל אחר תלייתו אלא מעט, ומסורת אמת יש בידינו מן הש"ס שלא החליפו שום דבר כי יהושע בן פרחיה ברח למצרים בימי אלכסנדר הוא ינאי, ועמו ישו הנוצרי. וקבלת אמת בידינו, כי בשנת ד' לאלכסנדר נולד וכו' ונתפש והוא בן ל"ו שנה.

וכ"כ בס' האשכול (עמוד יח) שאותו האיש יש"ו נצלב קל"ה שנה קודם החרבן. והר"י אברבנאל בס' מעיני הישועה כתב, שאין אמת במה שאומרים שיש"ו הנוצרי מת מ"ב שנה קודם החרבן, שהרי מצינו בש"ס שיש"ו היה תלמיד ר"י בן פרחיה, אלא קודם החרבן קנ"א שנה יצא מעולמו. והנוצרים אומרים שמת מ"ב שנה קודם החרבן כדי לתלות החרבן בעון הריגתו.

עוד כתב דלפמ"ש היראים (סי' עה) וז"ל, ונ"ל שאינו אסור להזכיר אלא שם הניתן לאליל לשם אלהות, שנתנו לו שם דמשמע אלהות, אבל שם הדיוטות כגון כרע בל קרס נבו, אף על פי שעשו אותן אלוהות, מאחר שלא

ניתן השם לשם אלהות ואינו נשמע אלהות ואדנות מותר. וה"ט משום דכתיב "ושם אלהים אחרים לא תזכירו", בשם אלהות הקפיד הכתוב. וכיו"ב כ' המרדכי (ספ"ק דע"ז) בשם ראבי"ה, דדוקא בימיהם ששם ע"ז משמע לשון שררות ואלהות, אבל היכא שהקדשים שלהם נקראים בשמות של בנ"א אין קפידא בהזכרתם, והכתוב מוכיח כן "ושם אלהים אחרים לא תזכירו". ולפ"ז אין כל איסור בספירת התאריך הלועזי, משום ושם אלהים אחרים לא תזכירו, אף אם היה אמת שהוא קשור עם לידתו של אותו האיש.

רק אם מזכיר להדיא

ועי' בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ח סי' ח) שר"ל דעד כאן לא אסר מהר"ם שיק משום "לא תזכירו" כי אם היכא שמזכיר במפורש שזהו למספר הנוצרי, כגון שעם סיום כתיבת התאריך מסיים בלשון לספה"נ (ספירת הנוצרים) אבל אם לא מסיים בכזאת כי אם כותב בסתם התאריך שמונים העמים אין בכל כה"ג משום לא תזכירו, ובכה"ג ישנו בדבר רק משום גנאי שעוזב התאריך העברי ובוחר בתאריך הגוי. ומדויק בדברי המהר"ם שיק, דבתחילה הוא כותב רק דהעבירה היא מה שהמספר החדשים שלהם אינם מכוונים למספר בנ"י, ורק אח"כ הוא מוסיף וכותב דמה שסיימו במספר השנים למספר הנוצרי והיינו שגם סיימו וכתבו שזהו לספה"נ בזה יש לדעתו גם איסור דאורייתא וכו'.

דברי הגט פשוט

בספר גט פשוט (סי' קכז, ל) כתב להסתפק היכא שכתב בגט חשבון אותו מלכות כמו שנוהגים הגוים באותו מלכות אם הגט הוא פסול, משום דחלילה להזכיר שום ע"ז בגט, כההיא דר"ת דכתב בגט מומר דאין להזכיר שם עכו"ם בגט, ואם כתב שם עכו"ם הגט פסול, ומסיים וכותב: ואפי' באגרות חול יראה דיש ליזהר שלא יכתבו אלא לבריאת עולם לאפוקי מה שראיתי באגרות הבאות מהלועזים היושבים בארץ לועז דמונין כמנין הנוצרים בשמות החדשים ובמנין השנים ואין נכון לעשות כן. הרי לך טוען הצי"א שבעל גט פשוט חשש לכאורה משום הזכרת שם ע"ז גם כשכותב התאריך שלהם בלבד במבלי להזכיר גם לספה"נ והטיל על כן ספק לפסול גט באם כתבו בו כן.

ודחה הראיה די"ל דכוונת הג"פ הוא היכא שמזכיר בהדיא גם שהוא לספירת הנוצרים, והיינו דבמקום שהיה צריך לכתוב בגט בכו"כ לבריאת עולם, כתב בכו"כ לספירת הישמעאלים או הנוצרים, ועל כן הוא שחשש בזה משום הזכרת שם עכו"ם, ועל אופן זה הוא שהמכוון במה שמסיים הגט פשוט וכותב דגם אין נכון לעשות כן אפי' באגרות חול, והיינו שיכתבו בהם תאריך העמים ויזכירו במפורש שהוא לספה"נ.

האם עדיף לכתוב מספר חודש או שם החדש

ממשיך הצי"א שהיה לו וויכוח אם בעל היביע אומר, שהוא הציע כשכותבים לפי מנינים להזכיר במפורש שמות החדשים שלהם ולא לכתוב בספירה של החדש הראשון או השני וכו', דאז אין כאן ביטול של החדש הזה לכם שאינו "מונה" לחדש אחר. אבל כתב הצי"א שיותר גרוע להזכיר במפורש שמות החדשים שלהם, כי כפי מה ששמע ששמות החדשים שלהם מכוונים לשמות אלילים, ויוצא אפוא שדווקא כשמזכיר במפורש שמות החדשים שלהם אז הו"ל כמזכיר שם עכו"ם. ולכן עדיף יותר שיכתוב בסתם במספרים השנה והחדש שלהם, ויזהר שלא להזכיר שהוא לספירת הנוצרים כגון לסיים בלשון לספה"נ, או יותר טוב שיסיים בלשון למה"נ, ור"ל למנהג הנהוג, דהיינו שזהו המנין אזרחי הנהוג, ומרמז בזה שני דברים, ראשית שבא לאפוקי שאינו מכוון כלל לספה"נ, ושנית שבא כמתנצל שלא לתופסו כעוזב בזה המנין היהודי, כי בהכרח הוא שמשתמש במנין זה בהיות שהוא המנין האזרחי המקובל וזקוק לו זה לצרכי מסחר, וכדומה.